

103-43

Ontvanger
12/8/82
/p

RICHTLIJNEN MILIEU-EFFECTRAPPORT
ALS ONDERDEEL VAN DE PROJECTSTUDIE
KEUZE GREVELINGEN ZOUT/ZOET (GZZ)
met 1 bijlage

Vastgesteld door de Minister van Verkeer en Waterstaat op grond van artikel 41 n, eerste lid, van het ontwerp van Wet tot uitbreiding van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Regelen met betrekking tot milieueffectrapportage).

's-Gravenhage, 12 augustus 1982.

INHOUDSOPGAVE

	pag.
1. Inleiding	3
2. Vorm en Presentatie van het MER	4
2.1 Vorm	
2.2 Presentatie	
3. Doel en Belang	5
3.1 Wat met de activiteit wordt beoogd	
3.2 Probleemstelling	
4. Beschrijving van de voorgenomen activiteit, alsmede van de alternatieven incl. varianten daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen genomen te worden	7
5. Te nemen en eerder genomen besluiten	9
6. Bestaande toestand van het milieu, alsmede de te verwachten ontwikkelingen van dat milieu	10
7. Beschrijving van de gevolgen voor het milieu	11
8. Vergelijking van de gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieve mogelijkheden	14
9. Overzicht van de leemten in kennis en informatie	15

RICHTLIJNEN MILIEU-EFFECTRAPPORT ALS ONDERDEEL VAN DE PROJECTSTUDIE
KEUZE GREVELINGEN ZOUT OF ZOET (GZZ)

1. INLEIDING

Na het gereedkomen van de compartimenteringsdammen in het kader van de Deltawerken ontstaat een sterk gewijzigde waterhuishoudkundige infrastructuur. Deze maakt een heroverweging noodzakelijk van het tot nu toe gevoerde waterhuishoudkundig beleid. De hoofdvraag is hierbij of het Grevelingenmeer zout moet blijven of zoet moet worden. Ter voorbereiding van de besluitvorming inzake deze keuze is in 1979 een projectstudie "keuze Grevelingen zout of zoet" aangevat.

* In het kader van het door de regering te voeren interimbeleid milieueffectrapportage (m.e.r.) is de bovengenoemde projectstudie keuze Grevelingen zout/zoet aangewezen als project waarbij de m.e.r. zal worden toegepast.

Hierbij zullen de regelen worden gevolgd, zoals die zijn neergelegd in het ontwerp van Wet tot Uitbreiding van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Regelen met betrekking tot milieueffectrapportage)*. Het MER zal, als onderdeel van de projectnota, een bijdrage kunnen leveren in de besluitvorming over het genoemde project.

De onderhavige richtlijnen zijn opgesteld op basis van de adviezen van de betreffende werkgroep van de Voorlopige Commissie voor de milieueffectrapportage, van de ambtelijke adviseurs en op grond van de reacties ontvangen naar aanleiding van de terinzagelegging.

De bijlage bevat een overzicht van instanties en organen die hebben gereageerd. Hierin is tevens een kort commentaar opgenomen op de binnengekomen reacties.

Naast deze richtlijnen moet worden gewezen op de inhoud van de publicatie "Voorlopige algemene richtlijnen, hulpmiddel bij de m.e.r."**.

* Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16814, nrs. 1, 2, 3.

** Staatsdrukkerij 1981, ISBN 90/346/0006/8.

2. VORM EN PRESENTATIE VAN HET MER

2.1 Vorm:

Het MER is een duidelijk herkenbaar onderdeel van de projectnota. Deze projectnota zal een beleidsanalyse bevatten, zodat naast het milieu-aspect, ook andere aspecten aan de orde komen. Het MER zal de hoofdpunten betreffende het milieu moeten bevatten, waarbij met name de vergelijking van de bij de diverse alternatieven optredende of voorspelde milieu-effecten centraal zal staan. Onderbouwende informatie wordt in de vorm van deelnota's in bijlagen opgenomen. Naar goed en algemeen toegankelijke literatuurbronnen zal worden verwezen.

N.B. Het MER zal, volgens deze richtlijn, één of meerdere hoofdstukken of delen van hoofdstukken uit de projectnota moeten omvatten. In deze richtlijnen wordt met "het MER" bedoeld de onderdelen van de projectnota welke te zamen het MER vormen.

2.2 Presentatie:

Het MER moet goed leesbaar en bruikbaar zijn om een groot publiek voldoende inzicht te verschaffen in de probleemstelling, het doel en de milieugevolgen van de alternatieve oplossingen. Dit betekent dat:

- a. het MER een beperkte omvang heeft en voorzien is van een samenvatting.
- b. het MER apart herkenbaar en leesbaar zal zijn,
- c. de gevolgen van de (redelijkerwijs in beschouwing te nemen) alternatieven voor het milieu zorgvuldig, evenwichtig en logisch samengevoegd worden weergegeven,
- d. oversimplificatie en vakjargon zoveel mogelijk worden vermeden,
- e. er gestreefd wordt naar een afgewogen mate van detaillering bij de beschrijving van de alternatieven, de huidige toestand en de milieugevolgen,
- f. aandachtspunten, mogelijke knelpunten en geconstateerde leemten in de benodigde informatie en kennis over de gevolgen voor het milieu in een afzonderlijk resumé worden opgenomen*. Tevens zullen leemten worden vermeld in de tekst waar dat van toepassing is.

3. DOEL EN BELANG

3.1 Wat met de activiteit wordt beoogd

- a. Het MER zal duidelijk beargumenteerde doelstellingen moeten bevatten.
- b. In het MER zal moeten worden beschreven welke reeds genomen besluiten van invloed zijn op de beoogde activiteit en op de keuze van alternatieve oplossingen.
- c. Alternatieve oplossingen, die voor het milieu gunstiger zijn, mogen niet op voorhand worden uitgesloten. De motivering van uitsluitingen van alternatieve oplossingen is, in dit verband, bijzonder belangrijk.

3.2 Probleemstelling

- a. Waterhuishouding is geen doel op zich maar houdt in de zorg voor het in en op de bodem aanwezige water met het oog op de daarbij betrokken belangen. De mogelijkheid van het zoet maken van het Grevelingenmeer heeft een nieuw belang, nl. de zoetwatervoorziening van de landbouw op Schouwen-Duiveland en een deel van Goeree Overflakke, toegevoegd aan de serie belangen die betrokken zijn bij het Grevelingenmeer. In principe zijn er twee alternatieven: Grevelingen zoet en Grevelingen zout. Voor beide alternatieven kunnen meerdere varianten worden geformuleerd.
- b. Het toekomstige waterhuishoudkundige beleid en beheer in zuidwest Nederland zal moeten passen in het landelijk beleid. In de in voorbereiding zijnde nieuwe nota waterhuishouding zullen de hoofdlijnen hiervan worden verwoord.
De samenhang met de landelijke waterhuishouding is er
 - ten aanzien van de behoefte aan en beschikbaarheid van zoet water
 - ten aanzien van de omringende zoute bekkens en wateren.In tijden van waterschaarste zal er bij de verdeling van zoet water een landelijke afweging plaatsvinden.

- c. De keuze Grevelingen zout/zoet heeft uiteraard een relatie met de Deltawet; zonder de deltawerken was er geen aanleiding geweest tot het project. Op de relatie met deze wet zal worden ingegaan.

- d. In de projectnota zal moeten worden ingegaan op de rol die de zoetwatervoorziening van Schouwen-Duiveland speelt in de problematiek keuze Grevelingen zout of zoet. Opgemerkt wordt dat het de landbouw in feite niet te doen is om een zoet Grevelingenmeer te krijgen maar om de zoetwatervoorziening van de landbouw op Schouwen-Duiveland en een deel van Goeree. Een alternatief daarvoor is een pijpleiding waardoor het water rechtstreeks vanuit het Zoommeer of het Haringvliet kan worden aangevoerd. Belangrijke aspecten daarbij zijn de kosten van een pijpleiding en de waterkwaliteit ter plaatse van het inlaatpunt.

- e. Het project beoogt niet een optimalisering te geven van het toekomstig beheer. Beheersaspecten komen wel aan de orde waar zij de keuze wezenlijk (kunnen) beïnvloeden.
De planning richt zich op een keuze in 1983. Hierbij is ervan uitgegaan dat, indien gekozen wordt voor een zoet Grevelingenmeer, dit ook zo spoedig mogelijk moet worden gerealiseerd (na het gereedkomen en verzoeten van het Zoommeer).

4. BESCHRIJVING VAN DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT, ALSMEDE VAN DE ALTERNATIEVEN DAARVOOR, DIE REDELIJKERWIJS IN BESCHOUWING DIENEN TE WORDEN GENOMEN

- a. Een gemotiveerde keuze van de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven zal een essentieel onderdeel moeten vormen van het MER en vereist een zorgvuldige beschrijving daarin.
- b. Bij alle alternatieven zal bijzondere aandacht moeten worden besteed aan de waterkwaliteit.
Verder zal de beperking moeten gelden dat beheersaspecten als peilvariaties en geoptimaliseerde bediening van sluisen alleen worden beschouwd als deze de keuze zouden kunnen beïnvloeden.
- c. Ten minste de volgende alternatieven zal aan een nadere beschouwing moeten worden onderworpen.
 - 1A. Een zout Grevelingenmeer dat via de Brouwerssluis met zee-water wordt ververst (het nulalternatief).
 - 1B. Een zout Grevelingenmeer waarbij doorspoeling plaatsvindt vanaf de Noordzee (via de Brouwerssluis) naar het Zijpe (via de Flakkeesespuisluis). Daarbij dienen tevens in grote lijnen de gevolgen voor het milieu te worden bezien voor het geval dat tijdens de winterperiode wordt afgeweken van het huidige streefpeil van - 20 cm NAP ondermeer ten behoeve van het tegengaan van de huidige ontzilting van de vlakke oeverzones met hun open zilte vegetaties en de daarmee verbonden fauna.
 - 1C. Een zout Grevelingenmeer overeenkomstig alternatief 1A gecombineerd met de aanleg van een pijpleiding of anderszins voor de aanvoer van zoet water van elders naar Schouwen-Duiveland ten behoeve van de watervoorziening voor de landbouw. De uit deze toevoer voortvloeiende nadere cultuur-technische maatregelen en ontwikkelingen vormen een onderdeel van dit alternatief.

2A. Een zoet Grevelingenmeer. Met een nader te bepalen debiet wordt zoet water uit het Volkerakmeer via de om te bouwen Flakkeesespuisluis in het Grevelingenmeer ingelaten. Doorspoeling kan plaatsvinden via de Brouwerssluis naar de Noordzee. Daarbij dient nader te worden gezien in welke mate een Grevelingenmeer met zo zuiver mogelijk zoet water op langere termijn kan worden gerealiseerd door gebruik te maken van het inlaten van alleen zo zuiver mogelijk oppervlaktewater, van neerslag en door toepassing van de best bestaande (technische) mogelijkheden ter bescherming van het milieu. Een vast streefpeil op het Grevelingenmeer dient in dit kader zo nodig te worden losgelaten.

Het gaat bij de uitwerking van deze subvariant conform artikel 41, lid 2 van het wetsontwerp inzake m.e.r. om degelijk onderbouwd te laten zien welke realiseringmogelijkheden redelijkerwijs voorhanden zijn om een maximaal zuiver zoet Grevelingenmeer te verwezenlijken, dit onder vermelding van de mate en de aard van deze zuiverheid. Aangezien een zoet Grevelingenmeer het treffen van voorzieningen voor een verbeterde agrarische watervoorziening waarschijnlijk maakt, vormen de daaruit voortvloeiende nadere cultuurtechnische maatregelen en ontwikkelingen een onderdeel van deze variant.

5. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN BESLUITEN

In het MER zal moeten worden aangegeven voor welke besluiten het MER wordt opgesteld en welke besluitvormingsprocedure wordt gevolgd. Tevens zal vermeld moeten worden welke genomen besluiten en in beleidsnota's neergelegde uitspraken bij het bepalen van de keuze een rol kunnen spelen.

Tenslotte zal een overzicht gegeven moeten worden van de besluiten die bij de verschillende alternatieven nog genomen moeten worden alvorens uitvoering ervan mogelijk is.

6. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU, ALSMEDE DE TE VERWACHTEN ONTWIK-
KELING VAN DAT MILIEU

- a. Het studiegebied strekt zich, afgezien van het Grevelingenmeer zelf, uit over de aangrenzende wateren en over de aanliggende landgebieden voor zover daarmee een waterhuishoudkundige of ecologische relatie bestaat.

Per milieu-aspect kan het studiegebied echter beperkt blijven tot die gebieden waar meetbare of bespeurbare veranderingen in de toestand van het milieu kunnen worden verwacht ten gevolge van de in beschouwing te nemen alternatieve oplossingen.

Welke aspecten en onderdelen daarvan van zodanig belang zijn, dat ze ten minste nader moeten worden beschouwd, is af te leiden uit paragraaf 7: beschrijving van de gevolgen voor het milieu.

- b. De beschrijving van de bestaande toestand van het milieu alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien het Grevelingenmeer zout blijft, is primair referentiekader voor de beschrijving van de milieugevolgen van de in beschouwing te nemen alternatieven.

In de beschrijving moet rekening worden gehouden met het dynamisch karakter van het milieu, reden waarom hier en daar de historische ontwikkeling in de beschouwingen zal worden betrokken.

7. BESCHRIJVING VAN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

- a. Bij de voorspellingen van de te verwachten gevolgen voor het milieu zal steeds aangegeven moeten worden welke methoden van onderzoek zijn gehanteerd en uit welke bron de gebruikte gegevens verkregen zijn. Daarbij zal tevens vermeld moeten worden met welke onzekerheden en onnauwkeurigheden rekening moet worden gehouden. Literatuurverwijzingen zullen in de tekst moeten worden aangegeven.
- b. Aan de te verwachten gevolgen voor het milieu die per alternatief of variant verschillen, zal bijzondere aandacht worden besteed. Ook wanneer alternatieven of varianten aantoonbare waterhuishoudkundige wisselwerking vertonen met andere oppervlaktewateren zullen de gevolgen daarvan in het MER worden aangegeven.
- c. Voor de diverse alternatieven en varianten zullen in een vergelijkende beschouwing, zowel de biotische als de abiotische systeemhoedanigheden, alsmede de daarin te verwachten ontwikkelingen, worden beschreven. De beschrijving zal kwalitatief en waar mogelijk kwantitatief plaatsvinden.
Aandacht zal in ieder geval worden besteed aan aspecten als: onderliggende relaties in het systeem en het voedselweb, soortendiversiteit, verscheidenheid in milieu en levensomstandigheden, zeldzame of bijzondere elementen, biologische functie en natuurwaarde van het systeem.
Binnen dit kader zullen de volgende milieu-aspecten in het MER in beschouwing worden genomen:
 - o de kwaliteit van het oppervlaktewater, zowel in algemene als in oecologische zin. Daarbij zal bijzondere aandacht besteed worden aan de volgende "sleutelhoedanigheden":
 - samenstelling bodem, bodemslib, zwevend slib in het bijzonder ten aanzien van fosfor, stikstof en (an-)organische giftige micro-verontreinigingen
 - stratificaties
 - koolstof- en fosforbalans voor het meer
 - algenbloei en biomassa ontwikkeling

- zoutgehalte
- helderheid (algendichtheid, nutriënten)
- zeldzame of bijzondere elementen in het Grevelingenmeer.
- o de kwaliteit van het oppervlaktewater in relatie tot mensgerichte gebruiksmogelijkheden (o.a. visserij, recreatie). Onder meer zal aandacht besteed worden aan het mogelijk optreden van botulisme in de ondiepe delen.
- o oppervlaktewater-, grondwater- en bodemkwaliteit van Schouwen-Duiveland en Goeree Overflakkee, waarbij in het bijzonder aandacht besteed dient te worden aan de gevolgen voor de kwaliteit ten aanzien van chloride, nutriënten en microverontreinigingen. Daarnaast dienen de gevolgen van de extra irrigatie en beregening met dit water ten behoeve van de landbouw te worden beschouwd.
- o aquatische en terrestrische ecosystemen, vegetaties, flora en fauna:
 - de ruimtelijke spreiding en het verloop in de tijd van de ecologische sleutelkenmerken chloride, fosfor, stikstof en de levende en dode biomassa zal worden beschreven
 - een vergelijking van een zoet of een zout Grevelingenmeer met meren elders zal zo mogelijk worden verricht opdat karakteristieke punten duidelijk worden
 - de uiteenlopende oevervormende en afzettingen-vormende processen en hun respectievelijke invloed op het landschap dienen te worden beschreven
 - aan landschapsbepalende begroeiingen, zeldzame vegetatietypen en hun abiotische bestaansvoorwaarden dient een beschouwing te worden gewijd
 - aandacht zal besteed moeten worden aan de bestaansvoorwaarden voor diersoorten, niet alleen voor vogels (trek-, broed- en overwinterende vogels) maar ook voor (zee-)organismen en aan de relatieve betekenis van deze bestaansvoorwaarden
 - een beschouwing zal gewijd moeten worden aan het effect van het tijdelijk in de winter onder water zetten van oevergebieden op de zilte flora en fauna en op de voedsel- en broedmogelijkheden voor vogels

- voor ieder alternatief zal voor het gebied een biogeografische karakterisering moeten worden opgesteld
 - de gevolgen van eventueel zoetwordende kwelstromen op de zilte levensgemeenschappen op Schouwen-Duiveland en Goeree Overflakkee vragen bijzondere aandacht.
- o stank
 - o landschap. In het bijzonder verdient de aandacht:
 - de visuele verschijningsvorm van het meer en zijn directe omgeving en de beleving daarvan, mede cultuurhistorisch bezien
 - de betekenis van het Grevelingenmeer voor de verscheidenheid aan landschapstypen in Nederland waarbij als toetsingscriterium gehanteerd zal worden de mate waarin afbreuk wordt gedaan aan de uitgestrektheid en groot-schaligheid van het gebied.
- d. Bij de beschrijving van de milieu-effecten zal worden aangegeven of het gaat om positieve dan wel negatieve, directe of indirecte en primaire of secundaire effecten.
- e. Per alternatief zal aangegeven worden welke maatregelen getroffen kunnen worden om bepaalde nadelige gevolgen voor het milieu te beperken of te voorkomen.
- f. Per alternatief dienen tevens de effecten te worden aangegeven van fysieke ingrepen als bijvoorbeeld de aanleg van een zoetwaterpijpleiding, de bouw van eventuele kunstwerken e.d.

8. VERGELIJKING VAN DE GEVOLGEN VOOR HET MILIEU VAN ELK DER IN BESCHOU-
WING GENOMEN ALTERNATIEVE MOGELIJKHEDEN

- a. Verwezen wordt naar het gestelde in 7.c.
- b. De onderlinge vergelijking van de alternatieven zal plaatsvinden tegen de achtergrond van normen en uitgangspunten van het milieubeleid.
- c. Per aspect kan een rangvolgorde tussen de alternatieven worden aangegeven.
- d. Afweging tegen elkaar in het MER van ongelijksoortige milieuaspecten zal niet plaatsvinden.
- e. Samenvoeging (aggregatie) van verschillende milieu-aspecten en de uitvoering van gevoeligheidsanalyses zijn slechts daar op zijn plaats, waar de besluitvorming dit vereist.

9. OVERZICHT VAN DE LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE

Een overzicht van de leemten in kennis en informatie die na de nadere milieu-effectenanalyse zijn overgebleven, zal in het MER moeten worden gegeven.

In het bijzonder verdienen de aandacht:

- 1) onzekerheden en onnauwkeurigheden ten aanzien van de voorspellingsmethodieken;
- 2) onzekerheden en onbetrouwbaarheden ten aanzien van de invoergegevens bij het gebruik van de voorspellingsmethoden;
- 3) onzekerheden, zowel kwalitatief als kwantitatief, ten aanzien van het optreden van milieugevolgen op lange termijn zullen ter plaatse per aspect zoveel mogelijk worden aangegeven;
- 4) gebrek aan bruikbare voorspellingsmethoden.

Commentaar op de reacties in het kader van de MER-procedure voor het project "Keuze Grevelingen zout/zoet" (GZZ)

1. Algemeen

1.1 Het merendeel der reacties beperkt zich niet tot het aangeven van water er in het MER zou moeten worden opgenomen, maar gaat reeds in op de inhoud van de diverse deelrapporten. Het is voor niet ingewijden ook een ingewikkelde zaak, wanneer er voorlichting gegeven wordt over de resultaten van diverse deelrapporten van de projectstudie Grevelingen zout/zoet terwijl er inspraak opengesteld wordt over waar de uiteindelijke eindrapportage qua inhoud aan moet voldoen. Verwarrend. Bij het opstellen van de uiteindelijke projectnota zal met deze inhoudelijke opmerkingen zoveel mogelijk rekening gehouden worden.

1.2 In een aantal reacties worden voorts enkele suggesties gedaan die een optimalisering van het beheer beogen. Op deze suggesties wordt in de samenvatting van de reacties niet ingegaan omdat het GZZ-project niet primair gericht is op het verkrijgen van een optimaal beheer.

1.3 In bijgaande tabel wordt een overzicht gegeven van de inhoud van de reacties, voor zover relevant voor de onderhavige projectstudie. In het overzicht zijn de ons inziens belangrijkste elementen van de reacties opgenomen. Deze zijn in de kolom daarnaast door het bevoegd gezag kort van commentaar voorzien.

2. Reactie Voorlopige Commissie m.e.r. (VCmer)

In essentie stemt het bevoegd gezag gaarne in met het advies van de VCmer en het daarbij behorende, in de aanbiedingsbrief genoemde, werkdocument. Mede door de uitgebreidheid van beiden heeft het bevoegd gezag dit dan ook gaarne gebruikt als basis voor de richtlijnen. Zij acht het echter voor de hanteerbaarheid en de toeganke-

lijkheid van de richtlijnen van belang dat deze beknopt worden geformuleerd. Het bevoegd gezag heeft zich bij het opstellen van de richtlijnen dan ook voornamelijk laten leiden door de in het advies in de omliggende kaders aangegeven samenvattingen.

Op een aantal punten is het bevoegd gezag evenwel afgeweken van het advies van de VCmer, t.w.:

- a. Onder het hoofdje "Doel en Belang" spreekt de VCmer over problemen die er zouden zijn en die om een oplossing vragen. Het gaat in het project echter om een optimalisering van het waterhuishoudkundig beleid, doordat er nieuwe mogelijkheden voor het Grevelingenmeer door het gereedkomen van de Deltawerken (compartimenteringsdammen) worden geopend. In plaats van het huidige beleid (zo goed mogelijk zout) wordt, na realisatie van een Zoommeer of Volkerakmeer, ook een zoet Grevelingenmeer denkbaar. Men moet dus niet spreken over het oplossen van een probleem, maar over het uitbreiden en/of aanpassen van het tot nu toe gevoerde waterhuishoudkundig beleid. Hiertoe wordt een beleidsanalyse uitgevoerd.

- b. Op diverse plaatsen in het advies wordt voorgesteld nader in te gaan op zaken die puur een kwestie van beheer zijn (b.v. vast waterpeil als uitgangspunt loslaten; aangeven van gevolgen van natuurbeheeractiviteiten op de te ontwikkelen vegetatietypen). Reeds eerder is opgemerkt dat het GZZ-project géén optimalisering van het beheer beoogt. Slechts wanneer beheersactiviteiten van wezenlijk belang zijn voor het maken van de keuze zout of zoet zal daaraan in het project aandacht worden geschonken.

3. Overige reacties

Nr.	Instantie	Samenvatting inhoud	Commentaar bevoegd gezag
1.	De hoofdinspecteur van de Volksgezondheid (brief himh/ismh/cs, nr. 168679, dd. 18 juni 1982)	<p>a) <u>Algemeen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In het MER zou een actuele probleemstelling opgenomen kunnen worden, waarbij aangegeven zou kunnen worden welke de aard en omvang van de problematiek zijn en voor welke functies en instanties of groeperingen deze van betekenis is. - De initiatiefnemer dient op het moment van publicatie van het MER, bij ontbreken van een keuze, aan te geven waarom geen keuze gedaan is. Tevens dient te worden aangegeven in hoeverre de alternatieven een oplossing kunnen bieden voor de problematiek. - Een overzicht van besluiten die nodig zijn om de verschillende alternatieven te realiseren dient te worden opgenomen om de haalbaarheid ervan te kunnen vergelijken. - Literatuurreferenties moeten worden aangegeven. - Streven naar een MER van beperkte omvang en als een op zichzelf staand onderdeel van de projectnota. <p>b) <u>Waterkwaliteit</u></p> <p>Toetsing van de waterkwaliteit dient plaats te vinden aan de aspecten helderheid (algendichtheid, nutriënten), verontreinigingen en toxische stoffen (o.a. PCB's, zware metalen en aan stratificatie-effecten.</p> <p>c) <u>Milieugevolgen van toevoer van zoet water voor de landbouw</u></p> <p>Aangegeven dient te worden wat de effecten zijn van de in het zoete water aanwezige nutriënten, (micro-) verontreinigingen en verontreinigd slib voor het slotenstelsel in de landbouwgebieden en voor de beregning van de gewassen en voor de bodemkwaliteit.</p> <p>d) <u>Milieugevolgen voor recreatie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vermeld dient te worden in hoeverre toxines van blauwalgen voor zwemmers huidirritatie kunnen opwekken. - Ingeval zeegrasvelden een groter oppervlak dan nu bestrijken zou op de mogelijke stankhinder hiervan voor de recreatie ingegaan kunnen worden. 	<p>a)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie de richtlijnen (par. 3.2). - Binnen het departement van Verkeer en Waterstaat treedt de directie Zeeland van de RWS op als initiatiefnemer en de Minister als bevoegd gezag. Bij de Rijkswaterstaat is het ongebruikelijk dat in projectnota's door de opsteller of de initiatiefnemer een keus gedaan wordt of een voorstel daartoe. Ook thans is er géén reden van deze procedure af te wijken. De Minister van Verkeer en Waterstaat zal op basis van de uiteindelijke projectnota en het advies van de Raad van de Waterstaat een beslissing nemen. - Zie richtlijnen (par. 5). - Zie richtlijnen (par. 7a en par. 2.1). - Zie richtlijnen (par. 2.2). <p>b) Zie richtlijnen (par. 7b en 7c).</p> <p>c) Zie richtlijnen (par. 7b en 7c).</p> <p>d) In de projectnota zal hieraan aandacht worden gegeven (zie par. 7c).</p>
2.	De inspecteur Natuurbehoud en Openluchtrecreatie in de regio Zuid-West van het Ministerie van CRM (brief van 8 juli 1982)	<p>a) <u>Algemeen</u></p> <p>Het MER zal een herkenbaar onderdeel moeten vormen van de projectnota</p> <p>b) <u>Doel en belang</u></p> <p>Belangen dienen expliciet te worden gemaakt en prognoses omtrent ontwikkelingen in deze sectoren moeten aangegeven en onderbouwd zijn.</p>	<p>a) Zie richtlijnen (par. 2).</p> <p>b) Zie richtlijnen (par. 3.2 en par. 6).</p>

Nr.	Instantie	Samenvatting inhoud	Commentaar bevoegd gezag
		<p>c) <u>Beschrijving voorgenomen activiteit en alternatieve oplossingen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De voorgenomen activiteit dient duidelijker omschreven te worden in sets van maatregelen. - Het verdient aanbeveling enige aandacht te schenken aan een brakwateralternatief. - Het afvallen van alternatieven dient te worden gemotiveerd. <p>d) <u>Reeds genomen en toekomstige besluiten</u> De betekenis van Deltawet, Nieuwe Inrichtingsschets voor het Grevelingenbekken, Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud e.d. voor de keuze zout of zoet dient te worden aangegeven.</p> <p>e) <u>Beschrijving van de bestaande toestand van het milieu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Aandacht zal moeten worden besteed aan de huidige waterhuishouding in het Grevelingenmeer alsmede aan de relaties met andere wateren. - Milieubeschrijvingen van die gebieden die aan de Grevelingen grenzen of waarin als gevolg van één der alternatieven veranderingen zijn te verwachten, dienen te worden opgenomen bij.: <ul style="list-style-type: none"> o de oevers en randzones van Schouwen-Duiveland en Goeree Overflakkee o de gebieden in en rond de hals van Goeree o de gebieden op Schouwen-Duiveland waar verzoeting van het oppervlaktewater zal optreden o de zoetwaterherkomstgebieden o de landlocaties in verband met de aanleg en het gebruik van een eventuele pijpleiding o locaties voor aanleg en gebruik van sluizen, leidammen e.d. - Het tijdsaspect verdient aandacht bij de volgende punten: <ul style="list-style-type: none"> o de dynamische ontwikkeling van het zoute milieu en andere te beïnvloeden milieus o de historische ontwikkeling van het gebied en de huidige ontwikkelingsfase <p>f) <u>Beschrijving van de gevolgen voor het milieu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - De beschrijvingen van de gevolgen voor het milieu moeten betrekking hebben op de onderdelen oppervlaktewater, grondwater, bodem, flora, fauna, gebruikaspecten, landschap en recreanten. 	<p>c)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dit is in de richtlijnen opgenomen (par. 4). - Uit de tot dusverre verrichte studies is reeds gebleken dat dit alternatief voor géén der aspecten positieve consequenties heeft. Om deze reden zal dit alternatief in de projectnota niet verder worden uitgewerkt. - Zie richtlijnen (par. 4a). In par. 4c worden slechts enkele hoofdalternatieven en enige belangrijke varianten genoemd. Hiermee is de overzichtelijkheid en bondigheid van de richtlijnen gediend. In het algemeen heeft de initiatiefnemer de vrijheid om gemotiveerd bepaalde alternatieven te laten afvallen, hetgeen ook met door derden gesuggereerde alternatieven of varianten geldt. - Zie richtlijnen (par. 5). <p>e)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie richtlijnen (par. 6a). - Zie richtlijnen (par. 6a en 7c). - Deze suggestie is verwerkt in de richtlijnen (par. 6b). <p>f)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie richtlijnen (par. 7c).

Nr.	Instantie	Samenvatting inhoud	Commentaar bevoegd gezag
3.	Delta-overleg te Goes. (brief van 9 juli 1982)	<ul style="list-style-type: none"> - Tevens dienen de effecten te worden aangegeven als gevolg van fysieke ingrepen als bijv. het graven van het Halskanaal of de de aanleg van een zoetwaterbuisleiding, kunstwerken e.d. - Aandacht besteden aan het mogelijk optreden van botulisme in de ondiepe delen. - Beschrijven van mogelijke mitigerende maatregelen en onomkeerbare gevolgen. <p>g) <u>Leemten</u> Leemten in kennis en informatie dienen niet alleen in een apart hoofdstuk te worden vermeld, maar tevens bij de tekst waar dat van toepassing is.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zie richtlijnen (par. 4b en 7f). - Zie richtlijnen (par. 7c). - Zie richtlijnen (par. 7e). <p>g) - Zie richtlijnen (par. 2.1 en 2.2f).</p>
4.	Landbouwschap te Goes. (brief nr. 8150 van 8 juli 1982)	<p>a) <u>Alternatieven</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Varianten meenemen met verschillende hoeveelheden zoet water voor de landbouw - Een pijpleiding naar Zoommeer of Haringvliet - Een pijpleiding naar Overflakkee aansluitend op bestaande Flakkeese waterlopen die water kunnen aanvoeren uit het Haringvliet. - Buffering en optimaler gebruik van de natuurlijke zoetwateraanvoer van Schouwen-Duiveland zelf. <ul style="list-style-type: none"> - Nader onderzoek gewenst naar de consequenties van een zout of zoet Grevelingenmeer op de wijdere omgeving. - De gevoeligheid van de gehanteerde waterkwaliteitsmodellen dient te worden aangegeven. - De invloed van beheersmaatregelen elders (Krammersluizen) op de waterkwaliteit van het Grevelingenmeer en de zoetwatervoorziening op Schouwen-Duiveland dient te worden aangegeven. - Aangeven hoe groot de kans is dat in het Grevelingenmeer een blijvend gunstig milieu voor de oesterkweek ontstaat. - Nadere aandacht voor het landschappelijke aspect bij een zoute en zoete Grevelingen. - Aangeven van verschillen aan het eind van de voedselketen. 	<p>a) Zie richtlijnen (par. 4) en het commentaar onder c bij het advies van de inspecteur Natuurbehoud en Openluchtrecreatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie richtlijn (par. 6). - Zie richtlijn (par. 9). - Zie richtlijn (par. 9). - Zie richtlijnen (par. 7c en par. 9). - Zie richtlijnen (par. 7c). - Zie richtlijnen (par. 7c).
5.	Regionale Agrarische Kommissie te Brouwershaven brief van 8 juli 1982)	<p>a) <u>Algemeen</u> Bij waarde-oordeel dient de bron vermeld te worden.</p> <p>b) <u>Alternatieven</u> Een zoet alternatief gevoed door schoner rivierwater dan het huidige water van Rijn en Maas.</p>	<p>a) Zie richtlijnen (par. 2).</p> <p>b) Zie richtlijn (par. 4c alt. 2A).</p>
5.	Stichting "Het Zuidhollands Landschap" (brief nr. 268/5 van 7 juli 1982)	<p>a) <u>Alternatieven</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Nagaan of het mogelijk is regenwater in natte maanden op te slaan in de kreker en moerassen op Schouwen-Duiveland. - Nagaan of het mogelijk is Haringvlietwater via Havenkanaal van Dirksland, resp. Boomvliet en Paardengat en buisleiding van Herkingen naar Stelhoeck-Sirjansland naar Schouwen-Duiveland te brengen. 	<p>a) Zie richtlijnen (par. 4) en het commentaar onder c bij het advies van de inspecteur Natuurbehoud en Openluchtrecreatie.</p>
7.	Ned. Onderwatersportbond (brief nr PvdM/SK/151 van 12 juli 1982)	De betekenis van het "bezinken" van detritus op de levensvoorwaarden van organismen die gebonden zijn aan hard substraat dient nader te worden onderzocht.	Zie richtlijnen (par. 5b).